

ROLUL MIGRAȚIEI PE MOTIV UMANITAR ÎN CONTEXTEL MIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE ACTUALE

THE ROLE OF HUMANITARIAN MIGRATION IN THE CONTEXT OF CURRENT INTERNATIONAL MIGRATION

DOȚENCO Elenora, studentă, Specialitatea: EMREI,
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: dotenco.eleonora@ase.md

Abstract: *Human mobility has manifested itself throughout history in various ways, as a result of influencing factors. If migration is generally defined as any form of territorial mobility of the population regardless of purpose, duration and regularity, it can take various, distinctive forms. Voluntary migration is widely theorized in academic circles, which cannot be a valid statement in regard to forced migration, given the fact that the latter takes place in abnormal circumstances, following the abusive seizure of inhabited areas by an enemy resorting to extermination, deportation and persecution of the native population. Assessing the place and role of humanitarian migration in the context of international migration, identifying the features, and the causes and effects generated by humanitarian migration are the objectives proposed in this academic paper. The article also addresses the topicality of the issue stemming from the humanitarian crisis generated by Russia's aggression against neighboring Ukraine. The research methodology of the proposed topic was based on the scientific information from the reports of international bodies, as well as those identified in the academic literature. The text of the article contains a logical, argumentative narrative, developed by applying the dialectical method.*

Key words: *forced migration, humanitarian crisis, asylum seeker, refugee*

JEL CLASSIFICATION: J6, F22, F20, F51, F53, F66, F63, O19, O15

INTRODUCERE

Mobilitatea umană s-a manifestat de-a lungul timpului în mod și dimensiuni diferite, fiind cauzată de factorii conjuncturali mereu în schimbare. Indiferent de scop, durată și regularitate, fenomenul fluxurilor migratorii are origini vechi și a caracterizat modul de viață al oamenilor din cele mai vechi timpuri. Dacă la baza strămutărilor umane din secolul al XVIII-lea au stat transformările sociale determinate de efectele revoluției industriale, migrația din ultimele două secole prezintă trăsături distincte, relevante în contextul globalizării și al liberalizării fluxului de persoane. Migrația internațională este văzută ca formă de mobilitate a persoanelor în afara locului de reședință obișnuită peste frontiera națională către o țară a cărei cetățenie nu o dețin. Migrația internațională se desfășoară în prezent sub o serie de forme, una dintre care este și *migrația forțată*, cauzată de calamități naturale, de persecuții politice sau religioase și de războaie. Studiul dat își propune să aprecieze locul și rolul migrației umanitare în contextul migrației internaționale, să identifice trăsăturile, cauzele și efectele acesteia. Ne-am propus să identificăm riscurile la care sunt expuși refugiații și solicitanții de azil și căile de diminuare a acestora, analizând cooperarea în cadrul politicii de integrare ca măsură de gestionare a fluxurilor migrației neorganizate.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

În general, migrația este văzută drept orice formă de mobilitate teritorială a populației indiferent de scop, durată și regularitate. În dependență de factorii de mediu, aceasta îmbracă diverse forme. După decizia de migrare a oamenilor, migrația poate fi delimitată în voluntară și forțată. Prima formă atestă o teoretizare pe scară largă în cercurile academice, afirmație nevalabilă în privința celei din urmă, ținând cont că migrația forțată are loc în circumstanțe atipice, survenite în urma unei politici abuzive în raport cu populația anumitor teritorii, prin care se recurge la exterminări, deportări și persecuții asupra populației băștinașe. Altfel spus, migrația umanitară se manifestă spontan și dezorganizat, cauzând strămutări teritoriale forțate. Deseori, aceasta este însoțită de crize umanitare, riscuri majore care implică sărăcie, condiții de incertitudine, pierderea de vieți omenești sau căderea în mâinile traficantilor. Prin urmare, migrația umanitară necesită o atenție sporită din partea statelor lumii, a căror influență și resurse disponibile pot determina soarta a sute de mii de oameni.

Primul val de migrație forțată la nivel internațional a fost înregistrat în perioada anilor 1914 - 1940. Spre deosebire de perioada de dinaintea primului război mondial și perioada interbelică, migrația forțată în prezent este într-o creștere rapidă, rezultată din poziția unor guverne față de minoritățile naționale sau din alte atitudini politice și religioase în raport cu populația, din condițiile unor tratate de pace, în urma formării noilor state independente etc. Volumul migrației crește după 1930, când plecările sunt determinate nu numai de cauze economice, dar și politice. În total, în perioada 1918–1939 au plecat din Europa aproximativ 9 milioane de persoane, dintre care circa 1/2 în S.U.A [6].

Articolul 1 din Convenția privind statutul refugiaților, adoptată de Națiunile Unite la 28 iulie 1951 prevede că termenul „refugiat” se aplică „oricărei persoane care, ca urmare a unor temeri justificate de a fi persecutată pe motive de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinie politică, se află în afara țării a cărei cetățenie o are sau în care avea reședință obișnuită și care nu poate sau nu dorește să se bucure de protecție sau să se reîntoarcă” [6]. Statutul de refugiat se recunoaște la solicitare străinului care se află în afara țării a cărei cetățenie o deține și care nu poate sau nu dorește să se pună sub protecția acestei țări. Refugiații și solicitanții de azil sunt în drept să beneficieze de protecție umanitară temporară, formă de protecție cu caracter excepțional și imediată menită să asigure sprijin în cazul unui aflux masiv și spontan de persoane strămutate care nu se pot întoarce în țara de origine.

Astfel, printre cauze ale migrației umanitare se pot enumera: constrângeri de ordin politic, cultural natural, crize economice sau de altă natură. Printre constrângerile de ordin politic și cultural se numără, în primul rând, persecuția pe motivul apartenenței la o etnie, religie, rasă, cultură sau politică, fiind un factor care determină oamenii să-și părăsească țara. Un factor major este războiul, conflictele, persecuția din partea guvernului, sau un risc major că acestea poate să se întâmple. Crizele economice determină oamenii să migreze pe motiv umanitar din cauza creării condițiilor nefavorabile de trai. Aceasta este puternic corelată cu standardele de muncă, șomajul și starea generală de fiabilitate economică a unei țări, ce sunt niște factori care impun oamenii să migreze în țările cu condiții mai bune. Ca constrângeri de ordin natural sunt, în primul rând, dezastrele naturale, cum ar fi inundațiile, uraganele și cutremurele. Potrivit Organizației Internaționale pentru Migrație „migranții din motive de mediu sunt cei care, din cauza unor schimbări bruște sau progresive ale mediului înconjurător care le afectează viața sau condițiile de viață, sunt obligați să își părăsească locuințele temporar sau permanent, și care se deplasează în interiorul țării lor sau în străinătate” [8].

Umanitatea experimentează în permanență crize umanitare determinate de conflicte armate, sărăcie și dezastre naturale. De la mijlocul anilor 1980, conflictele etnice, confruntările militare și dezastrele naturale din diferite regiuni ale lumii au crescut numărul refugiaților. Doar în Europa, numărul refugiaților se triplează în intervalul unui singur deceniu, în 1989 fiind deja aproximativ 317 000 [7]. În anii 1990 apar conflicte etnice și războaie civile în ex-Iugoslavia, țările CSI, Africa și

Asia, ceea ce a dus la amploarea fluxurilor de persoane și creșterea dramatică a solicitărilor de azil. Doar în anul 1992, Europa înregistrează 700 000 de migranți forțați, moment în care mai multe țări trec la o politică migraționistă repulsiv-limitativă vizavi de imigranți, cu scopul de a oferi protecție unui număr limitat de persoane. Potrivit estimărilor UNHCR (Înaltul Comisar ONU pentru Refugiați), numărul migranților forțați înregistrați în Europa în perioada 1989-2000 constituia 5 mln. de persoane. Dinamica și geografia de origine a exodului forțat de persoane sunt extinse și includ patru continente în care au avut loc sau continuă până în prezent conflicte etnice, războaie civile, operațiuni militare, atacuri teroriste și dezastre naturale majore. În ultimii ani, deplasări a milioane de oameni din cauza conflictelor, a instabilității economice și politice au avut loc în Siria, Yemen, Republica Centrafricană, R. D. Congo, Sudanul de Sud, Venezuela și Afganistan. În ultimii doi ani, au existat, de asemenea, deplasări la scară largă declanșate de dezastrele climatice și meteorologice inclusiv în China, Filipine, Bangladesh, India, SUA și Haiti.

Categoriile de migranți	2020, mln./%	2019, mln.
Migranți internaționali	281 sau 3,6% din populația globală	272
Persoane strămutate	89,4 - (inclusiv refugiații, solicitanții de azil, persoanele strămutate în interior sau exterior)	84,8
Refugiați	26,4	26,0
Solicitanți de azil	4,1	4,2
Venezueleni strămutați	3,9	3,6
Persoane strămutate în interiorul țării	55,0 mln. de persoane strămutate intern la nivel mondial în 2020: 48 de milioane din cauza conflictelor și a violenței; 7 mln. din cauza dezastrelor naturale sau de altă natură	51,0

Tabelul 2. Date cheie despre migrație pe motiv umanitar, 2020

Sursa: Adaptat și realizat de autor în baza datelor *World Migration Report 2022*, Disponibil: <https://migration4development.org/sites/default/files/2021-12/WMR-2022-EN.pdf>

În tabelul 1 sunt reprezentate datele cheie privind migrația pe motiv umanitar pentru anul 2020 comparativ cu anul 2019. Potrivit datelor prezentate în tabelul 1, se observă că numărul total de migranți internaționali pentru anul 2020 a fost de 281 milioane de persoane, fiind în creștere cu 3,5% comparativ cu anul 2019 [9]. Din numărul total de migranți internaționali 89,4 milioane se încadrează în categoria persoanelor strămutate, care include persoanele refugiate, solicitanții de azil, persoanele strămutate în exterior sau interior. Comparativ cu anul 2019, numărul refugiaților a crescut în 2020 cu 400 000 de oameni, atingând valoarea de 26,4 milioane.

Statisticile mai arată că, în cazul persoanelor strămutate în interiorul statelor, motivul de conflict și violență ocupă o pondere de 87%, iar cauza dezastrelor naturale de doar 13%. Astfel, numărul de persoane strămutate în interior din cauza conflictelor și violenței pentru anul 2020 a fost de 48 milioane de persoane, iar numărul persoanelor strămutate din cauza dezastrelor naturale a fost de 7 milioane. Dinamica conflictelor nerezolvate sau reluate în principalele țări de origine a migranților a contribuit substanțial la cifrele și tendințele actuale. După cum s-a subliniat în rapoartele UNHCR anterioare, dinamica conflictelor nerezolvate sau reânnoite în țările cheie a contribuit în mod semnificativ la cifrele și tendințele actuale. Dintre refugiații aflați sub mandatul UNHCR la sfârșitul anului 2020, primele 10 țări de origine – Republica Arabă Siriană, Afganistan, Sudanul de Sud, Myanmar, Republica Democrată Congo, Somalia, Sudanul, Republica Centrafricană, Eritreea și

Burundi – au reprezentat mai mult de 80% din totalul refugiaților din lume. Multe din țările menționate se numără printre principalele surse ale migrației umane de cel puțin șapte ani.

În figura 1 sunt reprezentate țările care emit cel mai mare număr de refugiați pentru anul 2021. Precum a fost menționat mai sus, se poate observa că țara cu cel mai mare număr de refugiați pentru anul 2021 a fost la fel Siria, înregistrând un număr de 6 761 560 milioane de refugiați. Venezuela, a 2-a țară ca număr de refugiați în anul 2021 - 3 944 279 de persoane. Palestina și Afganistan au înregistrat refugiați în jur de 2 milioane de persoane. Pentru anul 2021 Myanmar a generat 1 127 588 milioane de refugiați, iar celelalte țări au rămas până la limita de un milion.

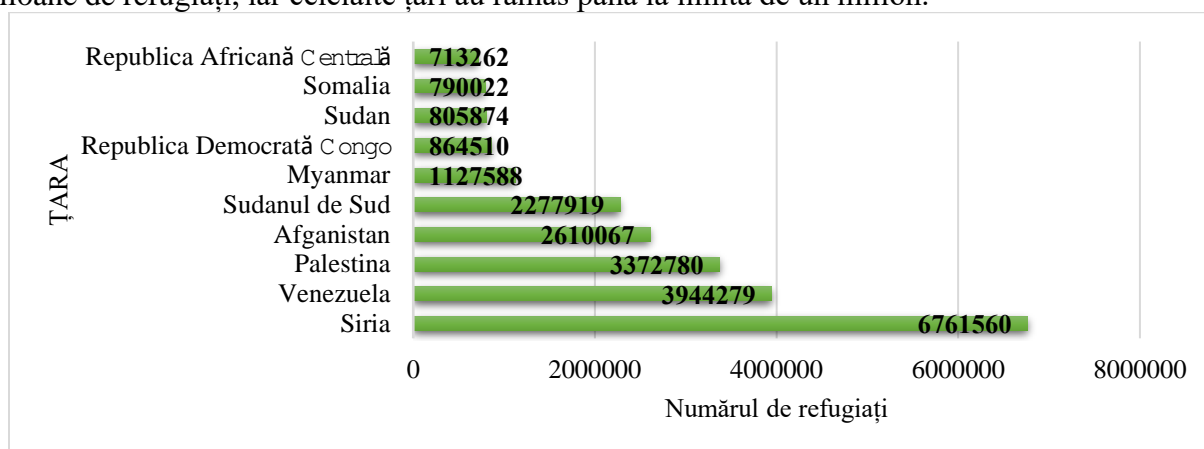

Figura 6. Top 10 țări de origine ale refugiaților internaționali, 2021

Sursa: Adoptat și realizat de autor în baza datelor *World Population Review*. Disponibil:

<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/refugees-by-country>

Conform datelor prezentate în figura 1, se poate observa că țările în cauză sunt țări în curs de dezvoltare, instabile din punct de vedere economic și politic. Eforturile de ajutorare a refugiaților sunt deseori complicate de faptul că 80% dintre refugiații internaționali fug dintr-una dintre țările în curs de dezvoltare ale lumii pentru a se stabili în altă țară - de obicei cea mai apropiată țară vecină - cu resurse și capacitate limitate de a oferi ajutor. De exemplu, Uganda și Sudanul sunt două dintre cele mai importante țări din lume care găzduiesc refugiați, dar și două dintre cele mai puțin dezvoltate țări ale ONU, conform Indicelui de Dezvoltare Umană (IDH). De fapt, Sudanul este, de asemenea, unul dintre principalii generatori de refugiați din lume. Statele mai bogate și mai dezvoltate au, de obicei, o capacitate mai mare de a ajuta, de a accepta și de a încorpora refugiați, dar adesea manifestă și o motivație mai redusă în acest sens.

În figura 2 sunt reprezentate țările care găzduiesc cel mai mare număr de refugiați pentru anul 2021. Astfel, cu toate că Turcia este o țară cu economie emergentă pentru anul 2021 aceasta găzduia cel mai mare număr de refugiați - 3 696 831 milioane de persoane. Dacă analizăm țările prezentate în figura 2 din punct de vedere al dezvoltării economice, se poate observa că Germania este unica țară cu un nivel înalt de dezvoltare economică, care găzduia pentru anul 2021 - 1 235 160 milioane de persoane, ceea ce este de 2 ori mai puțin decât numărul de refugiați găzduit de Turcia.

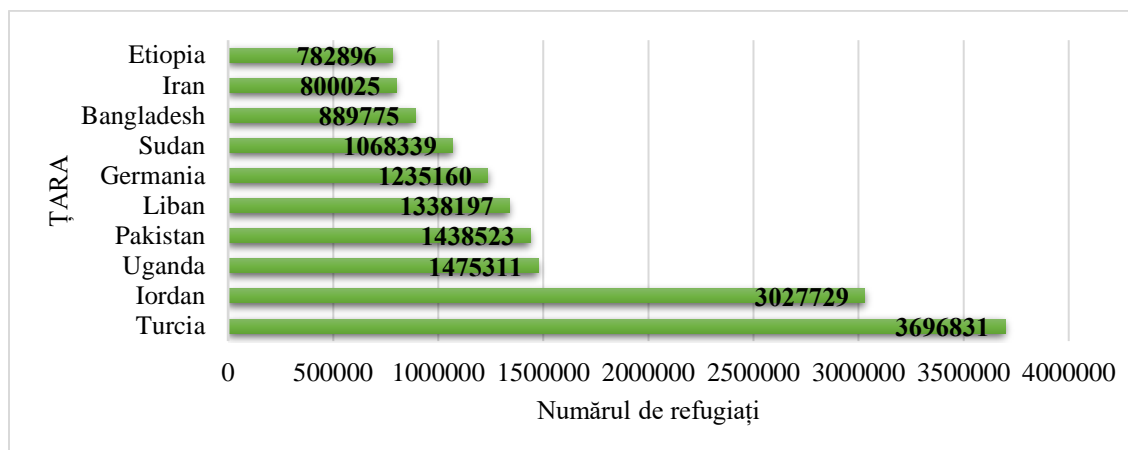

Figura 7. Top 10 țări care găzduiesc cel mai mare număr de refugiați internaționali, 2021

Sursa: Adoptat și realizat de autor în baza datelor World Population Review. Disponibil: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/refugees-by-country>

Azilanții și refugiații sunt persoanele care pleacă din țara lor pentru a scăpa de pericole cauzate de conflicte armate, foamete, terorism. În 2021, în lume existau circa 4,4 milioane de persoane care au solicitat protecție internațională și se aflau în așteptarea stabilirii statutului lor de refugiat. În ultimii ani, majoritatea solicitanților de azil încearcă să fie acceptați în unul din statele europene. Astfel, Uniunea Europeană devine principala destinație a azilanților și refugiaților.

Pentru anul 2021 ponderea numărului de refugiați comparativ cu populația totală a UE a fost de 0,6%. Dacă să analizăm la nivel mondial, atunci pentru anul 2021 10% din numărul total de refugiați se regăseau în statele UE. Numărul fără precedent de sosiri ale solicitanților de azil și migranților ilegali în UE, a făcut necesară o reacție a UE pe mai multe niveluri. În primul rând, politici de gestionare a imigrației oficiale și a celei ilegale și, în al doilea rând, norme comune comunitare privind azilul.

Astfel, pentru 2021, solicitanții de azil în UE proveneau din aproximativ 140 de țări. 632 300 de cereri, dintre care 537 300 de cereri depuse pentru prima dată, au fost depuse în UE în 2021, ceea ce reprezintă o creștere de 34% în comparație cu 2020, dar cu 10% mai puțin decât în 2019, înainte de COVID. O proporție semnificativă de solicitanți de azil provin din țări care nu au nevoie de viză care intră legal în UE, în principal din:

- Venezuela (2,8% din totalul cererilor depuse pentru prima dată);
- Georgia (2,3%);
- Columbia (2,2%);
- Albania (1,8%);
- R. Moldova (1,2%).

Astfel, în figura 3 sunt reprezentați solicitanții de azil în UE pentru dată pentru anul 2021 în funcție de continentul de origine. În acest mod, principalul continent de origine al solicitanților de azil în UE este Asia, reprezentând 29% din valoarea totală, după care urmează Africa și Orientul Mijlociu cu o pondere de 25% fiecare.

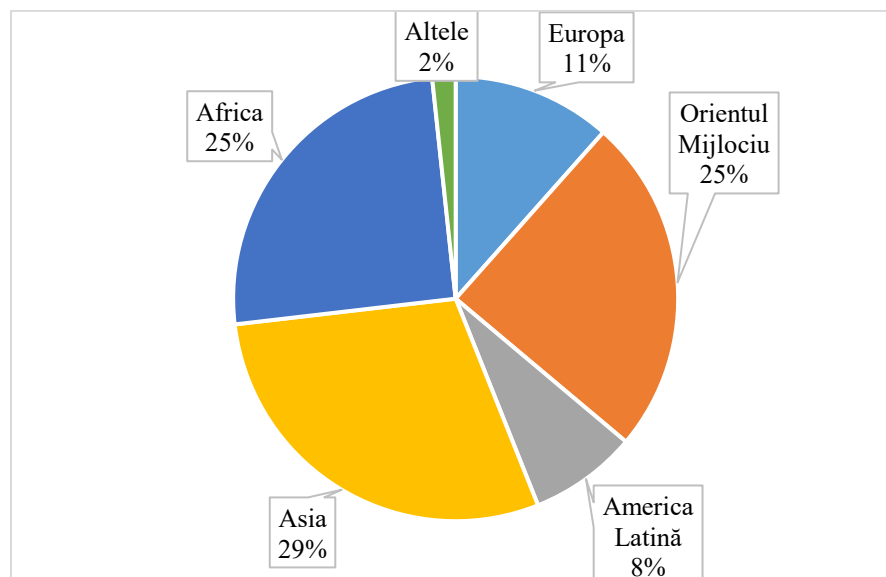

Figura 8. Solicitanții de azil pentru prima dată, în funcție de continentul de origine (2021)

Sursa: Adaptat și elaborat de autor în baza datelor European Commission, Disponibil: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-of-life/statistics-migration-europe_en

Migrația forțată este întotdeauna însoțită de suferință și riscuri la adresa securității umane. Incertitudinea viitorului, grijile pentru apropiați, frica și traumele pe care oamenii le-au luat cu sine părăsind țara de origine alimentează o continuă stare de insecuritate și sunt în măsură să deterioreze dezvoltarea umană. Mai mult, statisticile furnizate de UNHCR sunt în deplinătatea lor îngrijorătoare. Potrivit acestora, la sfârșitul anului 2020, circa 38% din populația refugiată, adică 8 milioane din cei 20,7 milioane de refugiați sub mandatul UNHCR aveau vârsta sub 18 ani. De asemenea, pentru anul 2021, 183.600 de persoane care au solicitat azil în una din țările UE aveau sub 18 ani - aproape 13% dintre acestea (23.300) erau copii neînsoțiți. Cei mai mulți copii neînsoțiți proveneau din Afganistan, Siria și Bangladesh.

Călătoriile migranților sunt deseori însoțite de riscuri, care se pot dovedi mortale. În căutarea libertății, de multe ori oamenii apelează la căi ilegale de tranzitare a teritoriilor străine, iar o serie de factori sociali, politici, economici, de mediu pot avea impact profund asupra căilor de migrațiune. În urma evenimentelor tragice din octombrie 2013, în care peste 360 de persoane au murit în scufundarea a două bărci în apropiere de insula italiană Lampedusa, OIM a început să colecteze informații despre migrații care își pierd viața sau sunt dați dispăruți pe rutele de migrațiune din întreaga lume. În total, între 2014 și 2020, Marea Mediterană a înregistrat cel mai mare număr de decese, cu moartea a peste 21 200 de oameni. În 2020, Mediterana a continuat să reprezinte zona cu cel mai mare număr cunoscut de decese în timpul migrației, înregistrând peste 1 460 de decese.

În același timp, Republica Moldova nu reprezintă o destinație solicitată din punct de vedere al refugiaților sau solicitanților de azil (exceptând perioada războiului ruso-ucrainean). Caracteristic pentru Republica Moldova este procesul de emigrare, dar de asemenea sunt actuale cazurile cu solicitarea de azil în țările europene. Cu toate acestea, Republica Moldova de asemenea este o țară care găzduiește migranți internaționali, printre care și migranți pe motiv umanitar. Astfel, pentru anul 2021 numărul total de migranți internaționali în Republica Moldova a fost de 4 168 de persoane.

Comparativ cu alte state, numărul de migranți în Republica Moldova este destul de mic. Aceiași situație este prezentă în cazul migrației pe motiv umanitar. În figura 4 este reprezentată evoluția numărului de refugiați găzduiți în Republica Moldova pentru perioada anilor 2010 - 2021. În

acest mod, cel mai mare numărul de refugiați găzduiți în Republica Moldova a fost înregistrat pentru anul 2015, fiind de 434 persoane. După aceasta, se observă o tendință de descreștere a numărului de refugiați cu mici devieri.

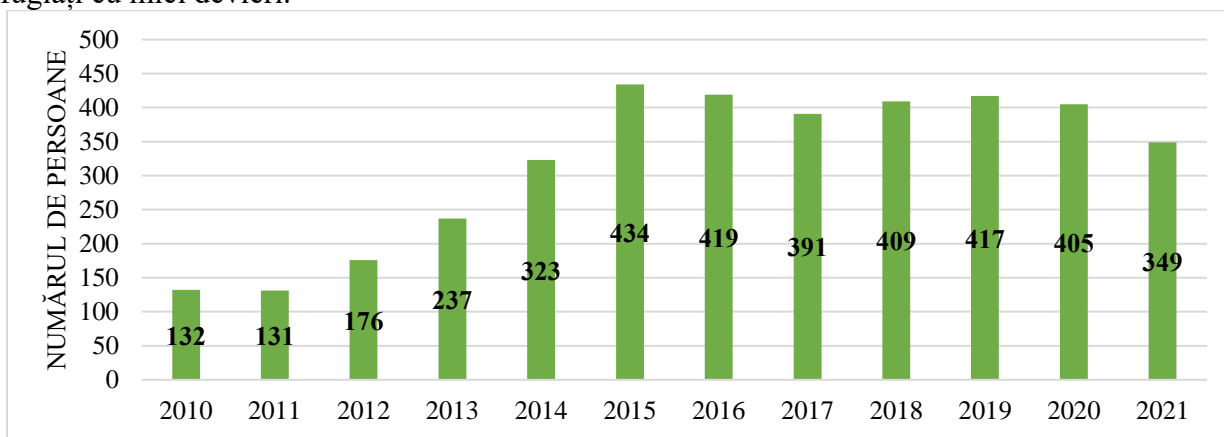

Figura 4. Numărul de refugiați în Republica Moldova, 2010 - 2021

Sursa: Adaptat și elaborat de autor în baza datelor *The World Bank*, Disponibil:

https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.REFG?locations=MD&name_desc=false

Ceea ce ține de solicitările de azil în Republica Moldova, pentru anul 2020, 86 de solicitanți de azil au fost înregistrați de autoritățile din R. Moldova, ceea ce reprezintă o scădere moderată față de anul precedent. Cele mai multe persoane proveneau din Turcia, Uzbekistan și Ucraina. În linii generale, migrația pe motiv umanitar în Republica Moldova, în primul rând, este reglementată de Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați. ICNUR Moldova este un ajutor pentru refugiați și solicitanți de azil. Operațiunile ICNUR în Moldova fac parte din Biroul multinațional din Budapesta. ICNUR urmărește și comentează evoluțiile din domeniul politicii, legislației și practicii zilnice de protecție a refugiaților. ICNUR colaborează cu guvernul moldovean și cu organizațiile partenere.

Cu toate că pentru anul 2021 în Republica Moldova au fost înregistrați doar 349 de refugiați, situația s-a schimbat brusc din februarie 2022. De la începutul războiului din Ucraina, Republica Moldova găzduiește cel mai mare număr de refugiați ucraineni pe cap de locuitor în comparație cu alte țări din UE și cu țările vecine UE. Pentru cei care fug de violențe, traversarea frontierei în siguranță, găsierea unei locuințe, obținerea de alimente și medicamente și păstrarea legăturii cu cei dragi rămași în urmă reprezintă o prioritate, în timp ce își dau seama, de asemenea, ce vor face în continuare.

Începând cu 24 februarie 2022, un număr tot mai mare de refugiați și resortisanți ai țărilor terțe care intră în Republica Moldova au fost înregistrați pe fondul războiului din Ucraina. Începând cu data de 17 martie, autoritățile moldovenești au raportat 674 057 de sosiri din Ucraina, dintre care o parte sunt resortisanți din țări terțe. Pentru anul 2023, numărul de refugiați din Ucraina oficial înregistrați în Republica Moldova este 107 277 de persoane. Din numărul total refugiați din Ucraina înregistrați în Republica Moldova, 47 784 de persoane sunt sub vârsta de 18 ani.

CONCLUZII

Dezvoltarea umană este legată și de securitatea umană. Or, pe lângă dimensiunile sociale, securitatea umană cuprinde și integritatea ființei umane și inviolabilitatea dreptului la o viață normală. Oamenii au nevoie de securitate cotidiană, iar această stare poate fi atinsă numai în timpuri de pace. Conflictele militare, războaiele atrag după sine dezastre, care amplifică crizele existente și expun populația unui nivel sporit de vulnerabilitate.

Agresiunea rusească asupra Ucrainei a declanșat o criză umanitară fără precedent în Europa. La momentul actual, numărul solicitanților de azil este unul mult mai mare decât cel prezentat în rapoartele oficiale. Ca urmare a invaziei armatei Federației Ruse în Ucraina, în cinci săptămâni de război, peste 4,2 milioane de persoane și-au părăsit locuințele pentru a se adăposti în țările vecine, în timp ce 6,5 milioane sunt strămutați în interiorul țării. Peste jumătate din numărul refugiaților se adăpostesc în Polonia, unde primesc ajutor și susținere guvernamentală.

Prezentul articol conține o expunere argumentativă în privința locului și rolului migrației umanitare în contextul migrației internaționale, arătând când, de ce și prin ce mod are loc fenomenul migrației forțate. Mai mult, faptul că numărul refugiaților în lume continuă să crească de la an la an sugerează că omenirea trece actualmente printr-o perioadă de erodare a păcii, în care se atestă răcirea relațiilor diplomatice, fapt ce se extinde și asupra cooperării internaționale. În afară de aceasta se pune în discuție faptul că trebuie consolidată cooperarea statelor în ceea ce privește prevenirea migrației pe motiv umanitar. Existența unui astfel de fenomen vorbește despre incompetențe statelor în mai multe domenii, atât la nivel național, cât și internațional. Crearea unor noi structuri organizatorice internaționale vor face posibilă incluziunea tuturor statelor în colaborarea pentru evitarea și excluderea unui astfel de flux în migrația internațională.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] How many Ukrainians have fled their homes and where have they gone? Source: <https://www.bbc.com/news/world-60555472>.
- [2] McAuliffe, M. and A. Triandafyllidou (eds.), 2021. *World Migration Report 2022*. International Organization for Migration (IOM), Geneva; ISBN 978-92-9268-076-3
- [3] RUSU, Svetlana, *MIGRAȚIA ȘI DREPTURILE OMULUI*; Institutul de Relații Internaționale al MAE din Rusia, Moscova (MGIMO), 314.74+342.7(478).
- [4] The Guardian, 'They draw bombs, tanks and wishes for peace': Ukraine's child mental health crisis; [15.03.2022], source: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/mar/15/ukraine-child-mental-health-crisis>.
- [5] UNHCR, The Refugee Convention, 1951; The travaux preparatoires analyzed with a commentary by Dr. Paul Weis. Disponibil: <https://www.unhcr.org/4ca34be29.pdf>.
- [6] Valeriu MOȘNEAGA, Migrație și dezvoltare: aspecte politico-juridice. Chișinău, 2017, Tipografia „Foxtrot”; ISBN 978-9975-89-075-5; p. 16, 17, 22, 58.
- [7] Рязанцев С.В. Влияние миграции на социально-экономическое развитие Европы: современные тенденции. Ставропольское книжное издательство, 2001; <http://www.demoscope.ru/weekly/2002/057/analit05.php>; c. 131-137.
- [8] EUROPARL, Cauzele migrației - de ce migrează oamenii? source: <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/world/20200624STO81906/cauzele-migratiei-de-ce-migreaza-oamenii>
- [9] World Migration Report 2022 [file:///D:/DATA_1/WMR-2022-EN%20\(1\).pdf](file:///D:/DATA_1/WMR-2022-EN%20(1).pdf)
- [10] UNHCR, *International migrants and refugees*, source: http://data.un.org/Docs/SYB/PDFs/SYB65_327_202209_International%20Migrants%20and%20Refugees.pdf,
- [11] World Population Review, Refugees by country 2023, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/refugees-by-country>
- [12] EUROSTAT, Migration and migrant population statistics, source: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics
- [13] European Commission, Statistics on migration to Europe, source: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en#refugees-in-europe

Coordonator științific: HACHI Mihai, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, or. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: hachi.mihail.gheorghe@ase.md